

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-2>

УДК 336.225:336.228

ВНУТРІШНІЙ ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ КОМПАНІЇ

INTERNAL TAX CONTROL IN ENSURING EFFICIENT COMPANY MANAGEMENT

Назарова Каріна Олександрівна

доктор економічних наук, професор,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5019-9244>

Шушакова Ірина Костянтинівна

кандидат економічних наук, судовий експерт,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3811-683X>

Левченко Юлія Анатоліївна

студентка,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9750-3402>

Nazarova Karina, Shushakova Iryna, Levchenko Yulia
State University of Trade and Economics

Стаття присвячена дослідженню інструментів внутрішнього податкового контролю як імперативів податкового менеджменту компаній. В дослідженні обґрунтовані й систематизовані основні відмінності між зовнішнім та внутрішнім податковим контролем. Розглянуто теоретичні та практичні аспекти внутрішнього податкового контролю. Розширено перелік інструментів внутрішнього податкового контролю для потреб формування доказової бази внутрішнього податкового контролю шляхом залучення зовнішніх спеціалістів за такими напрямками, як форензик-аудит, податковий аудит, судова економічна експертиза та експертні економічні дослідження, податкове консультування, податкова медіація тощо. Наведено авторське бачення концептуальних засад внутрішнього податкового контролю як елемента податкового менеджменту, спрямоване на підвищення ефективності менеджменту компанії.

Ключові слова: менеджмент, податковий контроль, податковий аудит, податкова медіація, судова економічна експертиза, форензик-аудит.

The article is devoted to the tools of internal tax control as elements of tax management. The purpose of the article is research, generalization and professional assessment of the state and significant shortcomings of internal tax control in domestic companies, in general, and its individual components, in particular, the minimization of which can increase management efficiency. The differences between external and internal tax control are determined (subject of implementation – external tax control is the competence of tax authorities from the state, and internal tax control is carried out at the enterprise thanks to the creation of an internal control service and the involvement of the services of external specialists; internal tax control, unlike external, is carried out both operationally and retrospectively, and also allows to prevent the occurrence of violations of tax legislation). Theoretical and practical aspects of internal tax control are considered. The list of internal tax control tools has been expanded in order to form an evidence base for internal tax control by involving external specialists in areas such as forensic audit, tax audit, forensic economic expertise and expert economic research, tax consulting, tax mediation. The author's vision of the conceptual foundations of internal tax control as an element of tax management, which consist of the purpose, tasks, subject, object, subject, principles, approaches to the formation of the evidence base and information support of internal tax control, is presented. It has been established that the developed conceptual principles of internal tax control will allow effective implementation of the tax management policy capable of managing the tax flows of the enterprise, carrying out reliable tax planning and legal tax optimization. It was revealed that the prospects for further research are the clarification of organizational, theoretical and methodological aspects of approaches to ensuring the evidence base of internal tax control.

Keywords: tax control, tax audit, tax mediation, forensic economic examination, forensic audit.

Постановка проблеми. Питання контролю правильності та своєчасності нарахування та сплати податкових зобов'язань виникає на підприємстві з дня його створення. Так, при виборі системи оподаткування, у процесі створення підприємства чи його податкової оптимізації, власниками здійснюються ретельні розрахунки різних систем оподаткування, що дозволить мінімізувати податкове навантаження [1]. Впродовж свого господарювання підприємства, компанії щодня вирішують питання щодо правомочності господарських операцій та їх податкових наслідків. Ці ж господарські операції є об'єктом податкових перевірок податковими органами. Ключовим завданням, що потребує вирішення інструментами податкового менеджменту на підприємстві, є контроль правомірності господарських операцій та правильності їх оподаткування, а також формування доказової бази законності господарських операцій, що є об'єктами оподаткування. Із початком воєнної агресії російської федерації в Україні чинне податкове законодавство зазнало низки суттєвих позитивних для суспільства змін. Зокрема, щодо зменшення податкового навантаження (як фізичних, так і юридичних осіб).

Відповідно до вище наведених обставин, перед вітчизняними компаніями вкотре постає питання наукового дослідження та практичного впровадження у господарській діяльності підходів до оподаткування, передбачених внесеними змінами до нормативно-правових актів під час дії воєнного стану на теренах України, спрямованих на підвищення ефективності менеджменту [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні засади податкового контролю та аудиту висвітлено у працях О. В. Артюх, К. В. Безверхого, І. Є. Галушак, В. Ю. Гордополова, І. В. Мороз, Н. В. Приймак, О. А. Юрченко, О. А. Шевчука. Особливостям використання судових економічних експертиз та експертних досліджень присвячено праці З. Б. Литвин, Г. В. Уманців, О. М. Горбатко. Організаційні аспекти впровадження податкової медіації як ефективного інструменту вирішення податкових спорів досліджено у працях І. Д. Грабової, І. В. Дем'янової. Питанням форензикаудиту та податкового аудиту присвячено наукові доробки М. О. Неживої, Т. І. Лосіцької, В. П. Міняйло, Л. Н. Михальчишиної, Н. Л. Новікової та ін.

Інваріантність господарських операцій, що є об'єктами оподаткування різними подат-

ками та обов'язковими зборами, суми позовів адміністративних проваджень за податковими спорами, постійні трансформації податкового законодавства, зокрема, у зв'язку із воєнною агресією російської федерації, наголошують на доцільності розширення інструментів системи внутрішнього податкового контролю як елемента податкового менеджменту, що підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження, узагальнення та професійна оцінка стану й суттєвих недоліків внутрішнього податкового контролю у вітчизняних компаніях, загалом, та окремих його складових, зокрема, мінімізація яких здатна підвищити ефективність менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення поставленої на початку дослідження мети та завдань потребує формування ефективної системи внутрішнього податкового контролю, оскільки податкові органи, здійснюючи зовнішній податковий контроль, часто-густо, складають недостатньо обґрунтовані (точніше, без урахування комплексу наявних обставин) акти за результатами податкових перевірок, завдяки чому підприємства, як наслідок, змушені звертатися за консультаціями до зовнішніх спеціалістів та судових органів. При цьому необхідно зважувати на те, що конкретні обставини, про які йдеться мова, можуть мати принципове значення.

В реаліях сучасної інваріантності підходів до понять, дотичних до "податковий контроль", необхідно чітко визначитися із видами податкового контролю (який, у свою чергу, буває зовнішнім та внутрішнім). Як обґрунтовано зазначає О. Шевчук, зовнішній податковий контроль – це діяльність уповноважених державою органів з контролю за дотриманням платниками податків, податковими агентами і платниками зборів і обов'язкових платежів правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків, зборів і обов'язкових платежів до бюджету і державних спеціалізованих фондів, а також внутрішньо-корпоративну контрольну діяльність з формування бази оподаткування (сплати обов'язкових платежів і зборів) і виконання фіскальних зобов'язань з метою збалансування інтересів учасників податкових відносин, контролю за реалізацією підконтрольними суб'єктами своїх прав, зниження податкових ризиків держави, територіальних громад, господарюючих суб'єктів і населення, виявлення порушень податкового законодав-

ства, запобігання їх виникненню, підвищення податкової культури і дисципліни платників податків (обов'язкових зборів і платежів) [6].

На окрему увагу заслуговує визначення, яке обстоює у своїх наукових дослідженнях О. В. Артюх, згідно з яким внутрішній податковий контроль – це процес, що здійснюється господарчим суб'єктом за допомогою специфічного інструментарію, який забезпечує достатню впевненість в досягненні цілей внутрішнього контролю відносно правильності справляння податків (зборів та інших податкових платежів), дотримання податкового законодавства, управління податковими ризиками, підвищення ефективності функціонування господарчої одиниці в сфері оподаткування [7].

Представники багатьох наукових шкіл поділяють представлені наукові підходи. Крім того, з наведених визначень вбачається, що основними відмінностями між зовнішнім та внутрішнім податковим контролем є суб'єкт здійснення – зовнішній податковий контроль є компетенцією податкових органів з боку держави, а внутрішній здійснюється на підприємстві завдяки створенню служби внутрішнього контролю та залучення послуг зовнішніх спеціалістів (аудиторів, судових експертів, податкових консультантів тощо). Також внутрішній податковий контроль, на відміну від зовнішнього, здійснюється як оперативно, так і ретроспективно, а також (що є концептуальною особливістю) дозволяє попереджати виникнення порушень податкового законодавства.

Отже, метою внутрішнього податкового контролю є встановлення достовірності, пра-

вильності та своєчасності нарахування та сплати податкових зобов'язань, виявлення порушень норм чинного податкового законодавства та вжиття заходів з усунення допущених порушень і недоліків, а також запобігання їх виникненню.

Зазначена мета може бути досягнена шляхом реалізації низки завдань, основними з яких можна вважати такі:

- встановлення достовірності, правильності та своєчасності нарахування та сплати податкових зобов'язань;
- виявлення порушень норм чинного законодавства та вжиття заходів з усунення допущених порушень і недоліків, зокрема притягнення до відповідальності посадових осіб за порушення законності [6];
- виявлення та попередження фактів шахрайства, що впливає на оподаткування підприємства [8];
- оцінка та попередження податкових ризиків [9];
- податкове планування та податкове прогнозування;
- запобігання виникненню порушень податкового законодавства шляхом розробки та реалізації превентивних заходів;
- формування доказової бази законності господарських операцій.

Об'єктом внутрішнього податкового контролю є господарські операції, що є об'єктами оподаткування підприємства, а суб'єктом – внутрішні користувачі інформації. При цьому предметом внутрішнього податкового контролю є інформація про господарські операції на підприємстві, які є об'єктами оподатку-

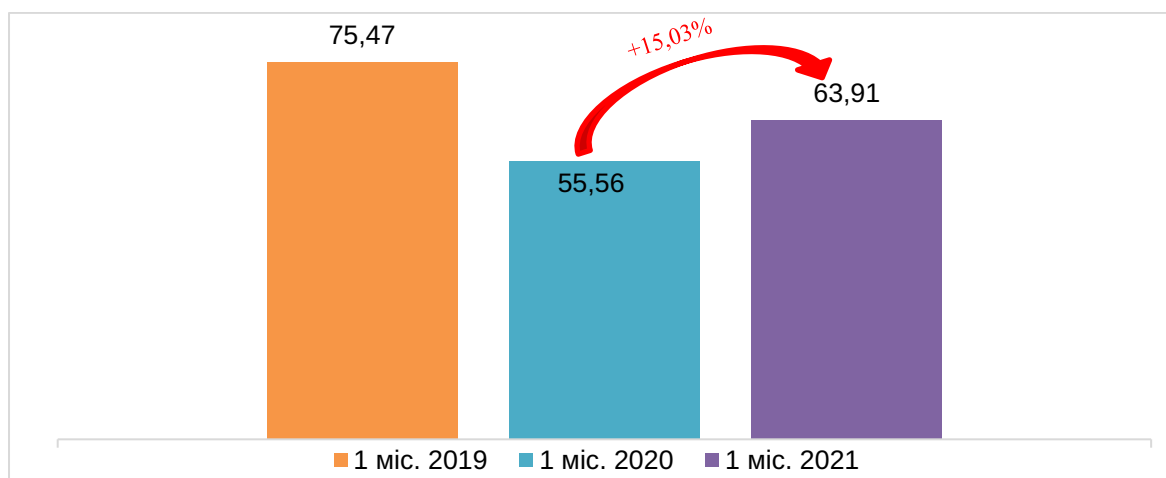

Рис. 1. Динаміка збільшення кількості справ, що знаходилися на розгляді в судах за участю податкових органів, у 2019–2021 рр.

Джерело: [3]

вання та щодо яких підприємство нараховує та справляє податки, а також складає та подає податкову звітність.

Принципи внутрішнього податкового контролю вважаємо за доцільне запозичити із Лімської декларації керівних принципів контролю, прийнятої на IX Конгресі Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю в 1977 році, додавши до цього переліку принцип діджиталізації [10].

Інформаційне забезпечення внутрішнього податкового контролю складається з даних фінансового, податкового, управлінського та статистичного обліку, а також результативні документи податкового аудиту, судових

економічних експертиз та експертних досліджень, податкових консультацій, нормативно-правові акти, що регулюють питання оподаткування.

Важливим завданням внутрішнього податкового контролю, як елемента податкового менеджменту, який є процесом управління податками суб'єктів господарювання – платників податків, що регулює їх фінансові відносини з державою в процесі перерозподілу доходів підприємств і формування доходів бюджету [11], є формування доказової бази щодо достовірності, правильності та законності господарських операцій, що є об'єктами оподаткування.

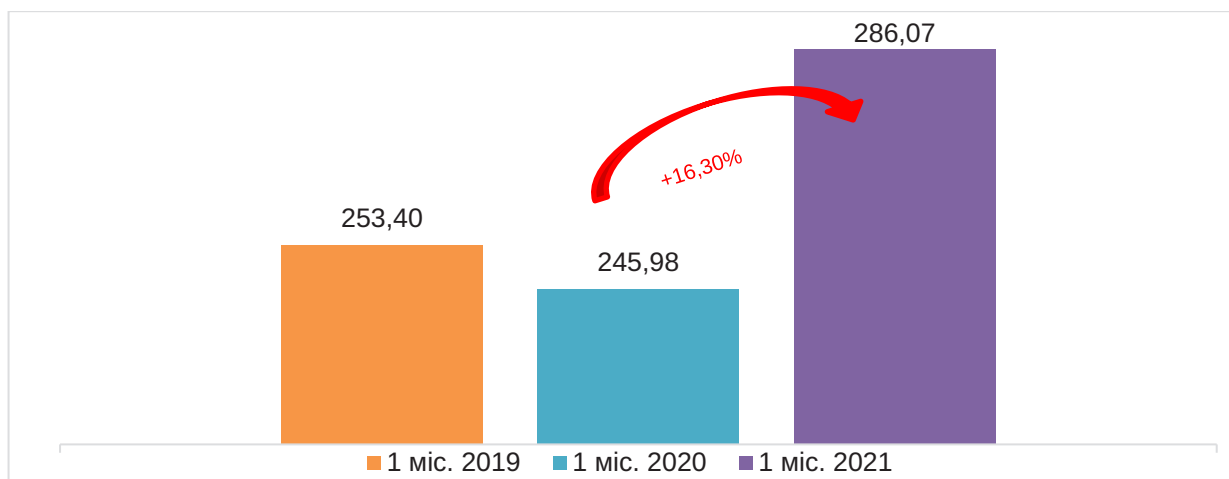

Рис. 2. Динаміка зростання кількості справ (по сумі справ), що знаходилися на розгляді в судах за участю податкових органів, у 2019-2021 рр.
Джерело: [4]

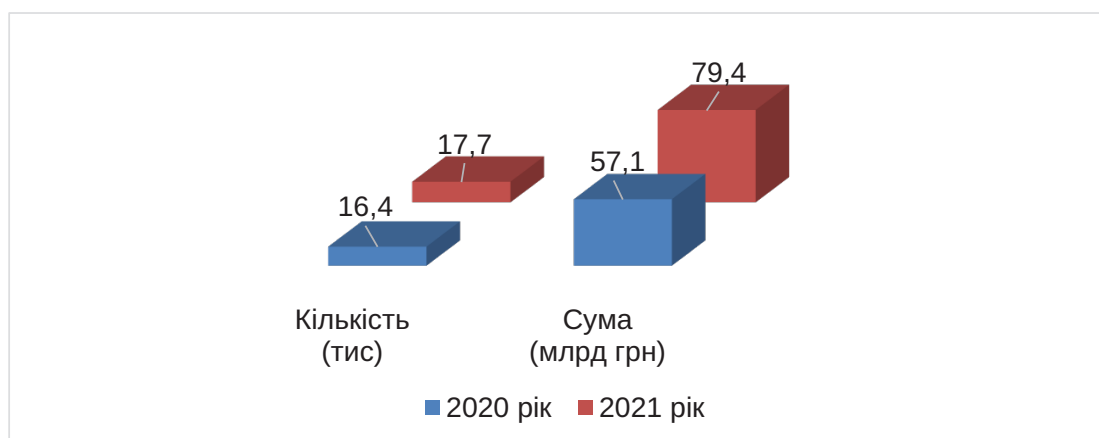

Рис. 3. Зростання судових справ за податковими спорами, що вирішені на користь податкових органів та на користь платників податків у 2020–2021 рр.
Джерело: [5]

Як доводять офіційні дані Державної податкової служби України, податкові спори розглядаються у судовому порядку за такими категоріями: стягнення заборгованості (69,4%), припинення юридичної особи (1,8%), визнання угод недійсними (0,4%), бан-

крутство (23,5%), інші справи (4,9%) [3]. Так, у 2020 році на розгляді адміністративних судів першої інстанції перебувало 313 662 позовних заяв, з яких 45 095 – з приводу адміністрування податків, зборів, платежів, а також контролю за дотриманням вимог податкового

Таблиця 1

Інструменти формування доказової бази внутрішнього податкового контролю із залученням зовнішніх спеціалістів

№ пор.	Інструменти	Характеристика	Приклади питань, які потребують наукового дослідження
1	2	3	4
1	Форензик-аудит [12]	<p>Форензик-аудит (форензик) передбачає ведення розслідувань, а також запобігання шахрайським діям «злочинців», до яких можуть залучаються керівники великих компаній.</p> <p>Форензик-аудит допомагає виявити потенційні проблеми за допомогою юридичного комплаєнсу та фінансового аудиту. Він спрямований на аналіз як внутрішнього, так і зовнішнього середовища компанії-аналіз (виявлення) пов'язаних осіб, персональної динаміки фінансового стану топ-менеджера.</p> <p>В умовах зростання шахрайства та наслідків для бізнесу залучення фахівців з форензику є актуальним. Сьогодні ця процедура більш поширена в зарубіжних країнах, в Україні форензик-аудит є доволі новою процедурою і її представники активно беруть участь у "Великій четвірці". Система форензик-аудиту в розвинутих країнах стрімко розвивається з використанням комп'ютерних технологій. форензик-аудит допомагає виявити шахрайство всередині компанії, випадки корупції та інші неправомірні дії. Також визначає джерела несанкціонованої діяльності. Замовником аудиту є компанії, які хочуть зрозуміти, що відбувається всередині її.</p> <p>Тому механізм форензик-аудиту застосовують, часто-густо, в той момент, коли власники бізнесу сумніваються у прийнятті важливого рішення; є витік комерційної інформації; не налагоджені механізми роботи з постачальниками; передбачається велика угода тощо.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розрахунок збитків за контрактом або порушення контракту; • порушення гарантійних зобов'язань; • можливі суперечки; • наявність ризику банкрутства або санації; • оцінка бізнесу; • комп'ютерні системи безпеки; • отримати розуміння фінансової діяльності контрагента та отримати докази шахрайства, які можуть бути використані в суді; • отримати незалежну експертну оцінку документації; • використовувати результати в іноземних судових процесах, а експерт, який проводить розслідування, може брати участь як експерт. <p>При цьому можуть застосовуватися</p> <ul style="list-style-type: none"> • оцінка документації відкритого та закритого доступу; • оцінка контрагентів компанії; • експертиза судових спорів контрагентів та наявності заборгованості перед контрагентами, персоналом, податкових зобов'язань; • результати спорів, пов'язаних з легалізацією нелегальних доходів, дочірніх і дочірніх компаній, розташованих за кордоном, у тому числі в офшорних зонах; • оцінка договірних зобов'язань і значної кредиторської заборгованості. <p>Алгоритм проведення криміналістичного дослідження може відрізнитися в залежності від мети, з якою воно проводиться, галузі, в якій працює компанія, тощо.</p>

Продовження Таблиці 1

1	2	3	4
2	Податковий аудит [13]	<p>Податковий аудит, як особливе завдання незалежного аудиторського контролю, вид контрольної діяльності уповноважених органів державної влади (фіскальної служби) та об'єктивної оцінки доказів для формування незалежного аудитора висновки щодо податкових розрахунків та звітності внутрішнього аудитора в першу чергу визначається предметом проведення та метою результатів контролю</p>	<p>Потребують наукових досліджень питання чіткої термінології в законодавстві України, підзаконному акті, що встановлює порядок проведення податкових перевірок органами ДФС України, призводить до неефективного функціонування інституту податкового аудиту та значних порушень податкового законодавства. За останні роки механізм впровадження податкового аудиту створено на досить високому рівні, але цей механізм не враховує доктринальні практики у цій сфері. Таким чином, очевидна необхідність прийняття та створення норм для сфери аудиту оподаткування. Наявність самостійного відповідного нормативно-правового акта у цій сфері спростить та впорядкує діяльність контролюючих органів, а суб'єкту господарювання дозволить уникнути податкових ризиків</p>
3	Судові економічні експертизи та експертні дослідження [14; 15]	<p>Здійснення судової економічної експертизи та експертних економічних досліджень здійснюється шляхом залучення атестованих Міністерством юстиції судових експертів-економістів та регулюється низкою нормативно-правових актів, зокрема процесуальними кодексами України, Законом України «Про судову експертизу», Інструкцією № 53/5. Залучати судового експерта-економіста можливо на таких етапах податкових спорів: експертиза під час здійснення податкового контролю контролюючими органами, що регулюється ст. 84 ПКУ [16]. Завдяки цьому висновки, надані експертом за результатами проведеної експертизи під час здійснення податкового контролю контролюючими органами, податківці мають обов'язково приймати до уваги під час формулювання висновків за результатами проведеної податкової перевірки; експертне дослідження на етапі досудового вирішення податкових спорів. Після отримання акту податкової служби за результатами проведеної податкової перевірки підприємство також може звернутися до судового експерта-економіста.</p>	<p>Особливої уваги потребує актуалізація методик здійснення судових економічних експертиз, затверджених Міністерством юстиції України, а також врегулювання організаційних та методичних аспектів процедури рецензування висновків судових експертів. Також доцільно розширити орієнтовний перелік питань, що ставляться експерту на вирішення, передбачений Інструкцією № 53/5 відповідно до сучасних реалій та питань, що є предметами як податковий, так і економічних спорів загалом</p>

Продовження Таблиці 1

1	2	3	4
		Такий підхід є дуже дієвим інструментом врегулювання на досудовому етапі податкового спору інтересів між податковою службою та платником податків; судова експертиза в адміністративному судочинстві. В адміністративному процесі дана норма зазначена у ч. 3 ст. 101 КАСУ[17], відповідної до якої висновок експерта може бути наданий на замовлення учасника справи або на підставі ухвали суду про призначення експертизи	
4	Податкове консультування	Згідно визначення Європейської конфедерації податкових консультантів податкове консультування включає в себе підготовку та подання податкових декларацій платників податків, надання консультацій та рекомендацій щодо податкового планування, а також представлення та захист інтересів платників податків у відносинах з адміністративними та судовими органами та надання інших порад щодо оподаткування і пов'язаних з ним послуг [18]. У 2004 році в Україні становлення інституту «податкових консультантів» розпочалося за сприянням Спілки податкових консультантів, що дозволило додати до Національного класифікатора ДК 003:2010 "Класифікатор професій" професію "Консультант з податків і зборів та бухгалтерського обліку" (код 2411.2)	Інститут податкового консультування знаходиться на етапі становлення, проте потребує актуалізації проєкт Закону України «Про податкове консультування в Україні», а також узгодження та врегулювання на законодавчому рівні процедури сертифікації податкових консультантів, розробки кодексу етики податкових консультантів тощо
5	Податкова медіація [19]	Податкова медіація – це спосіб вирішення податкових спорів між податковими органами та платниками податків, що ґрунтується на принципах презумпції правомірності рішень та добросовісності платника податків, дозволяє вирішувати податкові спори на етапі досудового розгляду за участю медіатора.	Із набранням чинності 16.11.2021 Закону України «Про медіацію» врегульовано правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією процедурою. Однак існує потреба у дослідженні організаційних, теоретичних та практичних аспектів податкової медіації, зокрема щодо уточнення методичного інструментарію та особливостей підготовки фахівців сфери податкової медіації

Джерело: систематизовано авторами

законодавства [4]. У 2021 році кількість таких справ складає 77,4 тис. справ, з яких майже 65% (тобто 50 438 справ – за позовами платників податків та 26 991 – справи за позовом податкових органів) відкрито за позовами платників податків. Заслугує на професійну увагу той факт, що загальні суми таких

позовів складають 356,8 млрд. грн (з яких 266,8 млрд грн – за позовами платників податків та 90,0 млрд грн – за позовами податкових органів) [5]. Динаміку збільшення кількості справ, що знаходилися на розгляді в судах за участю податкових органів, у 2019–2021 рр. наведено на рис. 1.

Рис. 4. Концептуальні імперативи внутрішнього податкового контролю

Джерело: авторська розробка

Динаміку збільшення кількості справ (по сумі справ), що знаходилися на розгляді в судах за участю податкових органів, у 2019–2021 рр., наведено на рис. 2.

Результати розгляду судових справ за податковими спорами, що вирішені на користь податкових органів та на користь платників податків, у 2020–2021 рр., наведено на рис. 3.

Як видно з рис. 3, загалом у 2021 році розглянуто 25,4 тис. судових справ у податкових спорах на суму 105,9 млрд грн.

Окремо необхідно зауважити, що перелік інструментів внутрішнього податкового контролю з метою формування доказової бази доцільно розширити такими сучасними та ефективними методами, як форензик-аудит, податковий аудит, судова економічна експертиза та експертні економічні дослідження, податкове консультування, податкова медіація, характеристики яких наведено у табл. 1.

Дослідження теоретичних основ внутрішнього податкового контролю та методичних підходів у вигляді розширення переліку інструментів внутрішнього податкового контролю дозволили сформулювати авторське бачення концептуальних засад внутрішнього податкового контролю підприємства, які складаються із мети, завдань, суб'єкта, об'єкта, предмета, принципів, підходів до формування доказової бази та інформаційного забезпечення внутрішнього податкового контролю, що наведено на рис. 4.

Наведені концептуальні засади внутрішнього податкового контролю дозволять ефективно реалізовувати політику податкового менеджменту, здатну управляти податковими потоками підприємства, здійснювати достовірне податкове планування та легальну податкову оптимізацію.

Висновки. Таким чином, внутрішній податковий контроль дозволяє здійснювати контроль щодо правильності та своєчасності нарахування та сплати податкових зобов'язань, здійснювати управління податковими ризиками та підвищувати ефективність здійснення господарських операцій, що є об'єктами оподаткування, а також розробляти та впроваджувати превентивні заходи щодо недопущення податкових порушень.

З метою уточнення інструментів внутрішнього податкового контролю з метою формування доказової бази доцільно розширити такими сучасними та ефективними методами шляхом залучення зовнішніх спеціалістів, як форензик-аудит, податковий аудит, судова економічна експертиза та експертні економічні дослідження, податкове консультування, податкова медіація.

Дослідження теоретичних основ внутрішнього податкового контролю та методичних підходів у вигляді розширення переліку інструментів внутрішнього податкового контролю дозволили сформулювати авторське бачення концептуальних засад внутрішнього податкового контролю підприємства, які складається із мети, завдань, суб'єкта, об'єкта, предмета, принципів, підходів до формування доказової бази та інформаційного забезпечення внутрішнього податкового контролю. Запропоновані концептуальні засади внутрішнього податкового контролю дозволять підвищити ефективність податкового менеджменту підприємства.

Перспективами подальших досліджень є уточнення організаційних, теоретичних та методичних аспектів підходів до забезпечення доказової бази внутрішнього податкового контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гордополов В. Ю., Левченко Ю. А. Методичні підходи вибору систем оподаткування на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-19>.
2. Безверхий К. В., Мороз І. В., Приймак Н. В., Юрченко О. А. Фінансова та податкова звітність українських підприємств під час воєнного стану. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічна науки». 2022. № 8(64). С. 96–105. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-8-8199>.
3. Стан розгляду судових справ (станом на 01.02.2021). Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist/-rezalt/451974.html> (дата звернення: 01.10.2022)
4. Стан розгляду судових справ (станом на 01.08.2021). Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist/-rezalt/491163.html> (дата звернення: 01.10.2022)
5. Стан розгляду судових справ (станом на 01.01.2022). Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist/-rezalt/562309.html> (дата звернення: 01.10.2022)
6. Шевчук О. Теоретичні засади розвитку податкового контролю. *Вісник КНТЕУ*. 2012. № 2. С. 74–83.

7. Артюх О. В. Внутрішній податковий контроль: теоретико-методичні та організаційні аспекти. Реформування обліково-контрольної системи підприємств України за міжнародними стандартами : монографія. Харків : «Діса плюс», 2018 С. 71–88.
8. Нежива М. О., Мисюк В. О. ASP структура: попередження виникнення економічного шахрайства. *Вісник КНТЕУ*. 2021. № 1. С. 41–52.
9. Шушакова І.К., Петрук І.О. Податкові ризики та їх вплив на економічну безпеку підприємства. Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення : Матеріали II Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 21 жовтня 2021 р. Т. 2. Київ : Національний авіаційний університет, 2021. С. 270–272
10. Лімська декларація керівних принципів контролю : Декларація, Міжнародний документ від 01.01.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_090 (дата звернення: 01.10.2022).
11. Галушак І. Є. Формування податкової політики та податковий контроль на мікрорівні. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. 2017. Вип. XII. С. 259–262.
12. Nazarova K., Neshyva M., Lositska T., Miniailo V., Novikova N. Forensic-audits an imperative of economic security and development of the company in the conditions of global transformations. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2020. № 4 (35). P. 99–106.
13. Nazarova K. O., Mykhalchyshyna L. H. Tax Audit: Contents, Invariance of Approaches and Perspective of Development. *Accounting and Finance*. 2018. № 4(82). P. 102–107.
14. Уманців Г. В., Шушакова І. К., Горбатко О. М. Економічна експертиза у податкових спорах. *Місце недержавної судової експертизи у забезпеченні судочинства України* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції-дискусії (м. Київ, 19 жовтня 2020 року). Київ, 2020. С. 93–98.
15. Литвин З.Б. Економічна експертиза як пріоритетна форма фінансового контролю на підприємствах. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 36. С. 123–127.
16. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 01.10.2022).
17. Кодекс адміністративного судочинства від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 01.10.2022).
18. The official site of European Tax Confederation URL: <http://www.cfe-eutax.org/about> (дата звернення: 01.10.2022).
19. Шушакова І. К., Грабова І. Д., Дем'янова І. В. Податкова медіація як інструмент вирішення податкових спорів. *Бізне Інформ*. 2021. № 10. С. 318–325. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-325-330>.

REFERENCES:

1. Gordopolov V. Yu., Levchenko Yu. A. (2022) Metodichni pidhodi vioru sistem opodatkovannya na pidpriemstvi [Methodical approaches to the selection of taxation systems at the enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-19>.
2. Bezverhij K. V., Moroz I. V., Prijmak N. V., Yurchenko O. A. (2022) Finansova ta podatкова zvitnist ukrayinskih pidpriemstv pid chas voyennogo stanu [Financial and tax reporting of Ukrainian enterprises during martial law]. *Mizhnarodnij naukovij zhurnal «Internauka»*. Seriya: «Ekonomiczna nauki» – International scientific journal "Internauka". Series: "Economic Sciences", vol. 8 (64), pp. 96–105. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-8-8199>.
3. Stan rozglyadu sudovih sprav (stanom na 01.02.2021). Oficijnij sajt Derzhavnoyi podatkovoyi sluzhbi Ukrayini [Status of court cases (as of February 1, 2021). Official website of the State Tax Service of Ukraine]. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/rezalt/451974.html> (date of application 01.10.2022).
4. Stan rozglyadu sudovih sprav (stanom na 01.08.2021). Oficijnij sajt Derzhavnoyi podatkovoyi sluzhbi Ukrayini [Status of court cases (as of August 1, 2021). Official website of the State Tax Service of Ukraine]. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/rezalt/491163.html> (date of application 01.10.2022).
5. Stan rozglyadu sudovih sprav (stanom na 01.01.2022). Oficijnij sajt Derzhavnoyi podatkovoyi sluzhbi Ukrayini [Status of court cases (as of January 1, 2022). Official website of the State Tax Service of Ukraine]. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/rezalt/562309.html> (date of application 01.10.2022).
6. Shevchuk O. (2012) Teoretichni zasadi rozvitku podatkovogo kontrolyu [Theoretical foundations of the development of tax control]. *Visnik KNTEU – Bulletin of KNTEU*, vol. 2, pp. 74–83.
7. Artyuh O. V. (2018) Vnutrishnij podatkovij kontrol: teoretiko-metodichni ta organizacijni aspekti [Internal tax control: theoretical, methodological and organizational aspects]. *Reformuvannya oblikovo-kontrolnoyi sistemi pidpriemstv Ukrayini za mizhnarodnimi standartami* : monografiya. Harkiv: «Disa plyus». (in Ukrainian)

8. Nezhiva M. O., Misyuk V. O. (2021) ASP struktura: poperedzhennya vikinkninnya ekonomichnogo shahrajstva [ASP structure: prevention of economic fraud]. *Visnik KNTEU – Bulletin of KNTEU*, vol. 1, pp. 41–52.
9. Shushakova I. K., Petruk I. O. (2021) Podatkovi riziki ta yih vpliv na ekonomichnu bezpeku pidpriyemstva [Tax risks and their influence on the economic security of the enterprise]. *Rozvitok ekonomiki ta biznes-administruvannya: naukovy techiyi ta rishennya: Materiali II Mizhnar. naukovo-prakt. konf.*, m. Kiyiv, 21 zhovtnya 2021 r. T. 2. Kyiv: Nacionalnij aviacijnij universitet. (in Ukrainian)
10. Limska deklaraciya kerivnih principiv kontrolyu : Deklaraciya, Mizhnarodnij dokument vid 01.01.1977 [Lima Declaration of Guiding Principles of Control: Declaration, International Document dated January 1, 1977]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_090 (date of application 01.10.2022).
11. Galushak I. Ye. (2017) Formuvannya podatkovoyi politiki ta podatkovij kontrol na mikrorivni [Formation of tax policy and tax control at the micro level]. *Visnik Prikarpat'skogo universitetu. Ekonomika – Bulletin of the Carpathian University. Economy*, vol. 12, pp. 259–262.
12. Nazarova K., Neshyva M., Lositska T., Miniailo V., Novikova N. (2020) Forensic-auditas an imperative of economic security and development of the company in the conditions of global transformations. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. № 4 (35). P. 99–106.
13. Nazarova K. O., Mykhalchyshyna L. H. (2018) Tax Audit: Contents, Invariance of Approaches and Perspective of Development. *Accounting and Finance*. № 4(82). P. 102–107.
14. Umanciv G. V., Shushakova I. K., Gorbatko O. M. (2020) Ekonomichna ekspertiza u podatkovih sporah [Economic expertise in tax disputes]. *Misce nederzhavnoyi sudovoyi ekspertizi u zabezpechenni sudochinstva Ukraini: materialy Vseukrayinskoyi naukovo-praktichnoyi konferenciyi-diskusiyi* (Kyiv, 19 zhovtnya 2020 roku). Kyiv. (in Ukrainian)
15. Litvin Z. B. (2018) Ekonomichna ekspertiza yak prioritetna forma finansovogo kontrolyu na pidpriyemstvah [Economic expertise as a priority form of financial control at enterprises]. *Prichornomorski ekonomichni studiyi – Black Sea Economic Studies*, vol. 36, pp. 123–127.
16. Podatkovij kodeks Ukraini vid 02.12.2010 №2755-VI [Tax Code of Ukraine dated 02.12.2010 No. 2755-VI.]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (date of application 01.10.2022).
17. Kodeks administrativnogo sudochinstva vid 06.07.2005 №2747-IV [Code of Administrative Proceedings dated 07.06.2005 No. 2747-IV]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (date of application 01.10.2022).
18. The official site of European Tax Confederationyu [The official site of the European Tax Confederation]. Available at: <http://www.cfe-eutax.org/about> (date of application 01.10.2022).
19. Shushakova I. K., Grabova I. D., Dem'yanova I. V. (2021) Podatkova mediaciya yak instrument virishennya podatkovih sporiv [Tax mediation as a tool for resolving tax disputes]. *Biznes linform – Business linform*, vol. 10, pp. 318–325. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-325-330>.